«بهره‌ی زیان‌بار ماهیگیر در ۶۵ درصد موارد از خسارت وارده بیشتر است»

گفت‌وگو با مهندس فرهاد نیک‌پی، مدیرکل دفتر حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبزی سازمان شیلات ایران

گفت‌وگو: سیمین رهنورد

پرسش: لطفاً ابتدا توضیح دهید که دفتر حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبزی در سازمان شیلات ایران دقیقاً چه وظایفی بر عهده دارد و چرا این دفتر در سال‌های اخیر این‌قدر پررنگ شده است؟

پاسخ: دفتر ما در واقع قلب تپنده‌ی نظارت بر فعالیت‌های صیادی در آب‌های ساحلی و فراساحلی کشور است. وقتی از حفاظت حرف می‌زنیم، فقط منظورمان جلوگیری از صید غیرمجاز نیست؛ بلکه باید بدانیم چه مقدار ذخیره داریم، در کدام فصل‌ها و مناطق تولیدمثل آبزیان دچار فشار می‌شوند و چگونه می‌توان بدون توقف کامل فعالیت، آن فشار را کاهش داد. سال‌ها تصور غالب این بود که هر چه قایق گشت بیشتر و جریمه سنگین‌تر، مشکل حل می‌شود. تجربه نشان داد که این نگاه به‌تنهایی جواب نمی‌دهد. به همین دلیل در چند سال اخیر تمرکز ما از «تنبیه» به «پایش مبتنی بر داده» تغییر کرده است.

پرسش: شما از پایش مبتنی بر داده صحبت می‌کنید. این یعنی دقیقاً چه تغییری در روش کار میدانی ایجاد شده است؟

پاسخ: یعنی دیگر فقط به گزارش گشت‌های حضوری تکیه نمی‌کنیم. امروز بخش بزرگی از تصمیم‌گیری ما بر اساس داده‌هایی است که از ترکیب چند منبع به دست می‌آید. برای مثال، داده‌های ردیابی شناورهای مجاز، گزارش‌های ناوگان صیادی، نتایج پایش‌های زیست‌محیطی و حتی اطلاعات محلی صیادان باتجربه در کنار هم قرار می‌گیرند. وقتی ببینیم در یک منطقه و در یک بازه‌ی زمانی مشخص، الگوی غیرعادی در فعالیت شناورها دیده می‌شود، گشت هدفمند به همان نقطه اعزام می‌شود. این کار هم اثربخشی گشت‌ها را بالا برده و هم از برخورد بی‌هدف با صیادان قانون‌مند جلوگیری کرده است.

پرسش: در گزارش اخیر دفتر آمده است که بخش قابل‌توجهی از خسارت‌های ثبت‌شده به تورهای ثابت مربوط است. چرا این ابزار این‌قدر آسیب‌پذیر شده و آیا راه‌حلی برای کاهش این خسارت‌ها وجود دارد؟

پاسخ: تورهای ثابت، به‌ویژه گیرنده‌های سطحی و میانی، ابزارهای ارزان و در دسترس هستند و برای بسیاری از صیادان کم‌سرمایه تقریباً تنها گزینه‌ی ورود به دریا محسوب می‌شوند. مشکل وقتی شروع می‌شود که این تورها بدون علامت‌گذاری مناسب، بدون رعایت فاصله‌ی ایمن از مسیر شناورها و گاهی حتی در نزدیکی مناطق حساس رها می‌شوند. در چنین شرایطی، احتمال درگیری ملخ شناورها با تور بسیار بالا می‌رود. ما در گزارش امسال برآورد کرده‌ایم که در ۶۵ درصد موارد ثبت‌شده، بخشی از خسارت قابل‌پیشگیری بوده است. راه‌حل هم مشخص است: علامت‌گذاری استاندارد، ثبت موقعیت تورها و رعایت فاصله‌ی ایمن. مشکل این است که هنوز همه‌ی این موارد به‌طور کامل اجرا نمی‌شوند.

پرسش: برخی صیادان می‌گویند که با وجود کاهش ساعات مجاز صید، درآمدشان نه‌تنها کم نشده بلکه در برخی سال‌ها بیشتر هم شده است. این موضوع را چگونه تحلیل می‌کنید؟

پاسخ: این یکی از همان پارادوکس‌هایی است که در ظاهر عجیب به نظر می‌رسد، اما کاملاً قابل توضیح است. وقتی تعداد روزهای صید کاهش پیدا می‌کند، صیاد ناچار است همان مقدار صید را در زمان کوتاه‌تری جبران کند. نتیجه این می‌شود که فشار صید در همان روزها بسیار بالا می‌رود و ظرفیت ذخایر به‌سرعت آسیب می‌بیند. در بلندمدت، این مدل نه‌تنها برای منابع، بلکه برای خود صیاد هم پایدار نیست. ما تلاش کرده‌ایم با تعیین سهمیه‌های فصلی و محدودیت‌های ابزاری، این فشار را کاهش دهیم، اما این تغییر نیاز به زمان دارد و بدون همراهی خود صیادان پیش نمی‌رود.

پرسش: در سال‌های اخیر بحث احیای ذخایر بسیار مطرح شده است. به نظر شما مهم‌ترین گام برای بازگرداندن وضعیت برخی ذخایر به شرایط مطلوب چیست؟

پاسخ: مهم‌ترین گام این است که ما به ذخایر به‌عنوان دارایی نگاه کنیم، نه منبعی که هر سال باید تا آخرین ذره برداشت شود. احیا زمان می‌برد و نیاز دارد که برای چند سال، حتی برای برخی گونه‌ها برای یک دوره‌ی طولانی‌تر، از برداشت عبور کنیم. ما در دفتر تلاش کرده‌ایم مناطق ممنوع‌الصید را نه به‌صورت شعاری، بلکه بر اساس داده‌های علمی تعیین کنیم؛ مناطقی که واقعاً نقش نرسری یا زادآوری دارند. البته این تصمیم‌ها همیشه با استقبال همراه نبوده است، چون هزینه‌ی کوتاه‌مدت آن را صیاد می‌پردازد. اما اگر امروز صبر نکنیم، فردا هیچ‌چیز برای برداشت باقی نمی‌ماند.

پرسش: با توجه به تجربه‌ی سال‌های اخیر، اگر بخواهید یک تغییر ساختاری در نحوه‌ی مدیریت شیلات ایران پیشنهاد کنید که بیشترین اثر را داشته باشد، چه خواهد بود؟

پاسخ: اگر بخواهم فقط یک مورد را نام ببرم، آن مورد تغییر نگاه از مدیریت بر صید به مدیریت بر فعالیت است. تا زمانی که موفقیت ما را تعداد قایق‌هایی که از بندر خارج می‌شوند یا میزان صید روزانه تعیین کند، همیشه انگیزه برای افزایش صید وجود خواهد داشت. اما اگر شاخص‌ها به سمت سلامت ذخایر، کاهش تلفات غیرعمد و پایداری درآمد صیادان حرکت کند، رفتار همه‌ی بازیگران هم تغییر خواهد کرد. این کار زمان می‌برد و نیازمند همراهی نهادهای مختلف است، اما به نظر من تنها راه‌حل واقعی همین است.

پرسش: در پایان، اگر صیادی بخواهد بداند که دفتر شما در سال جاری بیشتر روی چه موضوعاتی تمرکز دارد، به کجا باید نگاه کند؟

پاسخ: ما در سال جاری سه محور اصلی داریم. اول، کاهش تلفات تورهای ثابت در مناطق پرتردد. دوم، توسعه‌ی پایش الکترونیکی فعالیت شناورها و کاهش وابستگی به گزارش‌های دستی. و سوم، آموزش و توانمندسازی صیادان برای رعایت مقررات به‌عنوان بخشی از منافع بلندمدت خودشان، نه صرفاً اجبار. اطلاعات دقیق‌تر درباره‌ی این برنامه‌ها را می‌توانند از دفاتر شیلات شهرستان‌ها و همچنین از طریق سامانه‌ی اطلاع‌رسانی سازمان پیگیری کنند. ما تلاش کرده‌ایم این مسیر را شفاف نگه داریم، چون بدون اعتماد، هیچ تغییر پایداری ممکن نیست.

«بهره زیان‌بار ماهیگیر در ۶۵ درصد موارد از خسارت وارده بیشتر است»

گفت‌وگو با مهندس فرهاد نیک‌پی، مدیرکل دفتر حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبزی سازمان شیلات ایران

گفت‌وگو: سیمین رهنورد

پرسش: لطفاً ابتدا توضیح دهید که دفتر حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبزی در سازمان شیلات ایران دقیقاً چه وظایفی بر عهده دارد و چرا این دفتر در سال‌های اخیر این‌قدر پررنگ شده است؟

پاسخ: دفتر ما در واقع قلب تپنده‌ی نظارت بر فعالیت‌های صیادی در آب‌های ساحلی و فراساحلی کشور است. وقتی از حفاظت حرف می‌زنیم، فقط منظورمان جلوگیری از صید غیرمجاز نیست؛ بلکه باید بدانیم چه مقدار ذخیره داریم، در کدام فصل‌ها و مناطق تولیدمثل آبزیان دچار فشار می‌شوند و چگونه می‌توان بدون توقف کامل فعالیت، آن فشار را کاهش داد. سال‌ها تصور غالب این بود که هر چه قایق گشت بیشتر و جریمه سنگین‌تر، مشکل حل می‌شود. تجربه نشان داد که این نگاه به‌تنهایی جواب نمی‌دهد. به همین دلیل در چند سال اخیر تمرکز ما از «تنبیه» به «پایش مبتنی بر داده» تغییر کرده است.

پرسش: شما از پایش مبتنی بر داده صحبت می‌کنید. این یعنی دقیقاً چه تغییری در روش کار میدانی ایجاد شده است؟

پاسخ: یعنی دیگر فقط به گزارش گشت‌های حضوری تکیه نمی‌کنیم. امروز بخش بزرگی از تصمیم‌گیری ما بر اساس داده‌هایی است که از ترکیب چند منبع به دست می‌آید. برای مثال، داده‌های ردیابی شناورهای مجاز، گزارش‌های ناوگان صیادی، نتایج پایش‌های زیست‌محیطی و حتی اطلاعات محلی صیادان باتجربه در کنار هم قرار می‌گیرند. وقتی ببینیم در یک منطقه و در یک بازه‌ی زمانی مشخص، الگوی غیرعادی در فعالیت شناورها دیده می‌شود، گشت هدفمند به همان نقطه اعزام می‌شود. این کار هم اثربخشی گشت‌ها را بالا برده و هم از برخورد بی‌هدف با صیادان قانون‌مند جلوگیری کرده است.

پرسش: در گزارش اخیر دفتر آمده است که بخش قابل‌توجهی از خسارت‌های ثبت‌شده به تورهای ثابت مربوط است. چرا این ابزار این‌قدر آسیب‌پذیر شده و آیا راه‌حلی برای کاهش این خسارت‌ها وجود دارد؟

پاسخ: تورهای ثابت، به‌ویژه گیرنده‌های سطحی و میانی، ابزارهای ارزان و در دسترس هستند و برای بسیاری از صیادان کم‌سرمایه تقریباً تنها گزینه‌ی ورود به دریا محسوب می‌شوند. مشکل وقتی شروع می‌شود که این تورها بدون علامت‌گذاری مناسب، بدون رعایت فاصله‌ی ایمن از مسیر شناورها و گاهی حتی در نزدیکی مناطق حساس رها می‌شوند. در چنین شرایطی، احتمال درگیری ملخ شناورها با تور بسیار بالا می‌رود. ما در گزارش امسال برآورد کرده‌ایم که در ۶۵ درصد موارد ثبت‌شده، بخشی از خسارت قابل‌پیشگیری بوده است. راه‌حل هم مشخص است: علامت‌گذاری استاندارد، ثبت موقعیت تورها و رعایت فاصله‌ی ایمن. مشکل این است که هنوز همه‌ی این موارد به‌طور کامل اجرا نمی‌شوند.

پرسش: برخی صیادان می‌گویند که با وجود کاهش ساعات مجاز صید، درآمدشان نه‌تنها کم نشده بلکه در برخی سال‌ها بیشتر هم شده است. این موضوع را چگونه تحلیل می‌کنید؟

پاسخ: این یکی از همان پارادوکس‌هایی است که در ظاهر عجیب به نظر می‌رسد، اما کاملاً قابل توضیح است. وقتی تعداد روزهای صید کاهش پیدا می‌کند، صیاد ناچار است همان مقدار صید را در زمان کوتاه‌تری جبران کند. نتیجه این می‌شود که فشار صید در همان روزها بسیار بالا می‌رود و ظرفیت ذخایر به‌سرعت آسیب می‌بیند. در بلندمدت، این مدل نه‌تنها برای منابع، بلکه برای خود صیاد هم پایدار نیست. ما تلاش کرده‌ایم با تعیین سهمیه‌های فصلی و محدودیت‌های ابزاری، این فشار را کاهش دهیم، اما این تغییر نیاز به زمان دارد و بدون همراهی خود صیادان پیش نمی‌رود.

پرسش: بحث احیای ذخایر بسیار مطرح شده است. به نظر شما مهم‌ترین گام برای بازگرداندن وضعیت برخی ذخایر به شرایط مطلوب چیست؟

پاسخ: مهم‌ترین گام این است که ما به ذخایر به‌عنوان دارایی نگاه کنیم، نه منبعی که هر سال باید تا آخرین ذره برداشت شود. احیا زمان می‌برد و نیاز دارد که برای چند سال، حتی برای برخی گونه‌ها برای یک دوره‌ی طولانی‌تر، از برداشت عبور کنیم. ما در دفتر تلاش کرده‌ایم مناطق ممنوع‌الصید را نه به‌صورت شعاری، بلکه بر اساس داده‌های علمی تعیین کنیم؛ مناطقی که واقعاً نقش نرسری یا زادآوری دارند. البته این تصمیم‌ها همیشه با استقبال همراه نبوده است، چون هزینه‌ی کوتاه‌مدت آن را صیاد می‌پردازد. اما اگر امروز صبر نکنیم، فردا هیچ‌چیز برای برداشت باقی نمی‌ماند.

پرسش: با توجه به تجربه‌ی سال‌های اخیر، اگر بخواهید یک تغییر ساختاری در نحوه‌ی مدیریت شیلات ایران پیشنهاد کنید که بیشترین اثر را داشته باشد، چه خواهد بود؟

پاسخ: اگر بخواهم فقط یک مورد را نام ببرم، آن مورد تغییر نگاه از مدیریت بر صید به مدیریت بر فعالیت است. تا زمانی که موفقیت ما را تعداد قایق‌هایی که از بندر خارج می‌شوند یا میزان صید روزانه تعیین کند، همیشه انگیزه برای افزایش صید وجود خواهد داشت. اما اگر شاخص‌ها به سمت سلامت ذخایر، کاهش تلفات غیرعمد و پایداری درآمد صیادان حرکت کند، رفتار همه‌ی بازیگران هم تغییر خواهد کرد. این کار زمان می‌برد و نیازمند همراهی نهادهای مختلف است، اما به نظر من تنها راه‌حل واقعی همین است.

پرسش: در پایان، اگر صیادی بخواهد بداند که دفتر شما در سال جاری بیشتر روی چه موضوعاتی تمرکز دارد، به کجا باید نگاه کند؟

پاسخ: ما در سال جاری سه محور اصلی داریم. اول، کاهش تلفات تورهای ثابت در مناطق پرتردد. دوم، توسعه‌ی پایش الکترونیکی فعالیت شناورها و کاهش وابستگی به گزارش‌های دستی. و سوم، آموزش و توانمندسازی صیادان برای رعایت مقررات به‌عنوان بخشی از منافع بلندمدت خودشان، نه صرفاً اجبار. اطلاعات دقیق‌تر درباره‌ی این برنامه‌ها را می‌توانند از دفاتر شیلات شهرستان‌ها و همچنین از طریق سامانه‌ی اطلاع‌رسانی سازمان پیگیری کنند. ما تلاش کرده‌ایم این مسیر را شفاف نگه داریم، چون بدون اعتماد، هیچ تغییر پایداری ممکن نیست.

«بهره زیان‌بار ماهیگیر در ۶۵ درصد موارد از خسارت وارده بیشتر است»

گفت‌وگو با مهندس فرهاد نیک‌پی، مدیرکل دفتر حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبزی سازمان شیلات ایران

گفت‌وگو: سیمین رهنورد

پرسش: لطفاً ابتدا توضیح دهید که دفتر حفاظت و بهره‌برداری از منابع آبزی در سازمان شیلات ایران دقیقاً چه وظایفی بر عهده دارد و چرا این دفتر در سال‌های اخیر این‌قدر پررنگ شده است؟

پاسخ: دفتر ما در واقع قلب تپنده‌ی نظارت بر فعالیت‌های صیادی در آب‌های ساحلی و فراساحلی کشور است. وقتی از حفاظت حرف می‌زنیم، فقط منظورمان جلوگیری از صید غیرمجاز نیست؛ بلکه باید بدانیم چه مقدار ذخیره داریم، در کدام فصل‌ها و مناطق تولیدمثل آبزیان دچار فشار می‌شوند و چگونه می‌توان بدون توقف کامل فعالیت، آن فشار را کاهش داد. سال‌ها تصور غالب این بود که هر چه قایق گشت بیشتر و جریمه سنگین‌تر، مشکل حل می‌شود. تجربه نشان داد که این نگاه به‌تنهایی جواب نمی‌دهد. به همین دلیل در چند سال اخیر تمرکز ما از «تنبیه» به «پایش مبتنی بر داده» تغییر کرده است.

پرسش: شما از پایش مبتنی بر داده صحبت می‌کنید. این یعنی دقیقاً چه تغییری در روش کار میدانی ایجاد شده است؟

پاسخ: یعنی دیگر فقط به گزارش گشت‌های حضوری تکیه نمی‌کنیم. امروز بخش بزرگی از تصمیم‌گیری ما بر اساس داده‌هایی است که از ترکیب چند منبع به دست می‌آید. برای مثال، داده‌های ردیابی شناورهای مجاز، گزارش‌های ناوگان صیادی، نتایج پایش‌های زیست‌محیطی و حتی اطلاعات محلی صیادان باتجربه در کنار هم قرار می‌گیرند. وقتی ببینیم در یک منطقه و در یک بازه‌ی زمانی مشخص، الگوی غیرعادی در فعالیت شناورها دیده می‌شود، گشت هدفمند به همان نقطه اعزام می‌شود. این کار هم اثربخشی گشت‌ها را بالا برده و هم از برخورد بی‌هدف با صیادان قانون‌مند جلوگیری کرده است.

پرسش: در گزارش اخیر دفتر آمده است که بخش قابل‌توجهی از خسارت‌های ثبت‌شده به تورهای ثابت مربوط است. چرا این ابزار این‌قدر آسیب‌پذیر شده و آیا راه‌حلی برای کاهش این خسارت‌ها وجود دارد؟

پاسخ: تورهای ثابت، به‌ویژه گیرنده‌های سطحی و میانی، ابزارهای ارزان و در دسترس هستند و برای بسیاری از صیادان کم‌سرمایه تقریباً تنها گزینه‌ی ورود به دریا محسوب می‌شوند. مشکل وقتی شروع می‌شود که این تورها بدون علامت‌گذاری مناسب، بدون رعایت فاصله‌ی ایمن از مسیر شناورها و گاهی حتی در نزدیکی مناطق حساس رها می‌شوند. در چنین شرایطی، احتمال درگیری ملخ شناورها با تور بسیار بالا می‌رود. ما در گزارش امسال برآورد کرده‌ایم که در ۶۵ درصد موارد ثبت‌شده، بخشی از خسارت قابل‌پیشگیری بوده است. راه‌حل هم مشخص است: علامت‌گذاری استاندارد، ثبت موقعیت تورها و رعایت فاصله‌ی ایمن. مشکل این است که هنوز همه‌ی این موارد به‌طور کامل اجرا نمی‌شوند.

پرسش: برخی صیادان می‌گویند که با وجود کاهش ساعات مجاز صید، درآمدشان نه‌تنها کم نشده بلکه در برخی سال‌ها بیشتر هم شده است. این موضوع را چگونه تحلیل می‌کنید؟

پاسخ: این یکی از همان پارادوکس‌هایی است که در ظاهر عجیب به نظر می‌رسد، اما کاملاً قابل توضیح است. وقتی تعداد روزهای صید کاهش پیدا می‌کند، صیاد ناچار است همان مقدار صید را در زمان کوتاه‌تری جبران کند. نتیجه این می‌شود که فشار صید در همان روزها بسیار بالا می‌رود و ظرفیت ذخایر به‌سرعت آسیب می‌بیند. در بلندمدت، این مدل نه‌تنها برای منابع، بلکه برای خود صیاد هم پایدار نیست. ما تلاش کرده‌ایم با تعیین سهمیه‌های فصلی و محدودیت‌های ابزاری، این فشار را کاهش دهیم، اما این تغییر نیاز به زمان دارد و بدون همراهی خود صیادان پیش نمی‌رود.

پرسش: بحث احیای ذخایر بسیار مطرح شده است. به نظر شما مهم‌ترین گام برای بازگرداندن وضعیت برخی ذخایر به شرایط مطلوب چیست؟

پاسخ: مهم‌ترین گام این است که ما به ذخایر به‌عنوان دارایی نگاه کنیم، نه منبعی که هر سال باید تا آخرین ذره برداشت شود. احیا زمان می‌برد و نیاز دارد که برای چند سال، حتی برای برخی گونه‌ها برای یک دوره‌ی طولانی‌تر، از برداشت عبور کنیم. ما در دفتر تلاش کرده‌ایم مناطق ممنوع‌الصید را نه به‌صورت شعاری، بلکه بر اساس داده‌های علمی تعیین کنیم؛ مناطقی که واقعاً نقش نرسری یا زادآوری دارند. البته این تصمیم‌ها همیشه با استقبال همراه نبوده است، چون هزینه‌ی کوتاه‌مدت آن را صیاد می‌پردازد. اما اگر امروز صبر نکنیم، فردا هیچ‌چیز برای برداشت باقی نمی‌ماند.

پرسش: با توجه به تجربه‌ی سال‌های اخیر، اگر بخواهید یک تغییر ساختاری در نحوه‌ی مدیریت شیلات ایران پیشنهاد کنید که بیشترین اثر را داشته باشد، چه خواهد بود؟

پاسخ: اگر بخواهم فقط یک مورد را نام ببرم، آن مورد تغییر نگاه از مدیریت بر صید به مدیریت بر فعالیت است. تا زمانی که موفقیت ما را تعداد قایق‌هایی که از بندر خارج می‌شوند یا میزان صید روزانه تعیین کند، همیشه انگیزه برای افزایش صید وجود خواهد داشت. اما اگر شاخص‌ها به سمت سلامت ذخایر، کاهش تلفات غیرعمد و پایداری درآمد صیادان حرکت کند، رفتار همه‌ی بازیگران هم تغییر خواهد کرد. این کار زمان می‌برد و نیازمند همراهی نهادهای مختلف است، اما به نظر من تنها راه‌حل واقعی همین است.

پرسش: در پایان، اگر صیادی بخواهد بداند که دفتر شما در سال جاری بیشتر روی چه موضوعاتی تمرکز دارد، به کجا باید نگاه کند؟

پاسخ: ما در سال جاری سه محور اصلی داریم. اول، کاهش تلفات تورهای ثابت در مناطق پرتردد. دوم، توسعه‌ی پایش الکترونیکی فعالیت شناورها و کاهش وابستگی به گزارش‌های دستی. و سوم، آموزش و توانمندسازی صیادان برای رعایت مقررات به‌عنوان بخشی از منافع بلندمدت خودشان، نه صرفاً اجبار. اطلاعات دقیق‌تر درباره‌ی این برنامه‌ها را می‌توانند از دفاتر شیلات شهرستان‌ها و همچنین از طریق سامانه‌ی اطلاع‌رسانی سازمان پیگیری کنند. ما تلاش کرده‌ایم این مسیر را شفاف نگه داریم، چون بدون اعتماد، هیچ تغییر پایداری ممکن نیست.